

**MUSIQIY PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONIDA
TALABALARNING TINGLASH KOMPETENSIYASINI
TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI”**

Avlaqulov Dilovor Xayitboboyevish

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

“Maktabgacha ta'lim” kafedrasi katta o'qituvchisi

(+998-91) 577-19-87

E-mail: dilovora@gmail.com

ANNOTATSIYA; *Mazkur maqolada musiqiy pedagogik ta'lim jarayonida talabalarning tinglash kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishning samarali metodlari yoritilgan. Tinglash madaniyati musiqiy tafakkurni kengaytirish, estetik didni oshirish va kasbiy faoliyatga tayyorlikni mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Maqolada tinglash faoliyatini rivojlantirishda interfaol metodlar, audio-vizual texnologiyalar, ijodiy tahlil va amaliy mashg'ulotlarning o'rni ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim jarayonida tinglash kompetensiyasining musiqiy idrok va pedagogik faoliyat bilan uzviy bog'liqligi asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *musiqiy pedagogika, tinglash kompetensiyasi, idrok, estetik tarbiya, metodika, interfaol usullar.*

Annotation; *This article discusses effective methods for the formation and development of students' listening competence in the process of musical pedagogical education. Listening culture is an important factor in expanding musical thinking, increasing aesthetic taste and strengthening readiness for professional activity. The article analyzes the role of interactive methods, audio-visual technologies, creative analysis and practical exercises in the development of listening activity on a scientific basis. It also substantiates the inextricable link*

between listening competence and musical perception and pedagogical activity in the modern educational process.

Keywords: *musical pedagogy, listening competence, perception, aesthetic education, methodology, interactive methods.*

Аннотация; *В статье рассматриваются эффективные методы формирования и развития аудирования студентов в процессе музыкально-педагогического образования. Культура аудирования является важным фактором развития музыкального мышления, воспитания эстетического вкуса и укрепления готовности к профессиональной деятельности. В статье на научной основе анализируется роль интерактивных методов, аудиовизуальных технологий, творческого анализа и практических занятий в развитии аудирования. Обосновывается неразрывная связь аудирования с музыкальным восприятием и педагогической деятельностью в современном образовательном процессе.*

Ключевые слова: *музыкальная педагогика, аудирование, восприятие, эстетическое воспитание, методика, интерактивные методы*

KIRISH:

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi — shaxsning har tomonlama kamol topgan, mustaqil fikrlaydigan, ijodiy yondasha oladigan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lgan barkamol insonni tarbiyalashdan iborat. Shu nuqtai nazardan, musiqiy pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarning tinglash kompetensiyasini shakllantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Chunki musiqani tinglash va idrok etish jarayoni nafaqat eshitish qobiliyatini, balki emotsional sezgirlik, tahliliy fikrlash, estetik did va musiqiy tafakkurni rivojlantiradi. Musiqiy ta'lim jarayonida tinglash kompetensiyasining shakllanishi — bu talabalar musiqiy asarning g'oyaviy yo'nalishini, badiiy obrazini, kompozitsion tuzilishini anglash orqali musiqiy mazmunni idrok etish, uni tahlil qila olish, o'z his-tuyg'ulari bilan

bog'lay olish ko'nikmasidir. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun o'qituvchi tomonidan puxta metodik yondashuv, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar va multimedia vositalaridan oqilona foydalanish zarur. Bugungi globallashtirish sharoitida axborot oqimining kuchayishi, raqamli texnologiyalar rivoji musiqiy ta'lim jarayonini yangicha metodik asosda tashkil etishni taqozo etmoqda. Shu bois musiqiy pedagogik ta'limda talabalarni faqat ijrochilik faoliyatiga emas, balki musiqani ongli tinglash, tahlil qilish va baholashga tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki tinglash kompetensiyasi — bu musiqiy idrok madaniyatining yadro qismini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida”gi qarori, “Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim” konsepsiyasi hamda Maktabgacha va maktab ta'limini rivojlantirish strategiyasi – 2030 hujjatlarida ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish, san'at va madaniyat sohalarida estetik tarbiyani chuqurlashtirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bu esa musiqiy pedagogik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalarida tinglash kompetensiyasini rivojlantirishni tizimli va ilmiy asosda amalga oshirish zarurligini ko'rsatadi. Musiqiy tinglash faoliyati — bu passiv eshitish emas, balki faol idrok, emotsional tahlil va badiiy mushohada jarayonidir. Talabalar musiqani tinglash jarayonida kompozitorning maqsadini tushunadi, musiqa obrazlarini his qiladi, o'z ichki dunyosini boyitadi. Shu bois tinglash kompetensiyasini shakllantirishda darslarning ijodiy tashkil etilishi, o'quvchilarning mustaqil tahliliy fikrlashini qo'llab-quvvatlovchi metodlardan foydalanish, musiqiy asarlarni milliy va jahon madaniy merosi bilan bog'lash muhimdir. Demak, musiqiy pedagogik ta'lim jarayonida tinglash kompetensiyasini takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, musiqiy tafakkurini kengaytirish va san'atni ongli ravishda qabul qilish salohiyatini yuksaltirishning muhim sharti hisoblanadi. Mazkur tadqiqot aynan shu jarayonning metodik asoslarini aniqlash, samarali yondashuvlarni ishlab chiqish va ularni ta'lim amaliyotida qo'llashga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI:

Bugungi kunda musiqiy ta'lim tizimida talabalar nafaqat ijrochilik mahoratini, balki musiqani chuqur his etish va tahlil qilish qobiliyatini ham egallashi zarur. Chunki tinglash madaniyati – bu musiqiy tafakkurning asosi, u insonning estetik dunyoqarashini shakllantiradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida”gi qarorlari hamda “Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim” konsepsiyasida musiqiy ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, talabalarning ijodiy va idrok salohiyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Musiqiy pedagogika fanida tinglash kompetensiyasini shakllantirish nafaqat nazariy bilimni chuqurlashtiradi, balki amaliy tahlil, musiqiy obrazni anglash va o'z fikrini asosli ifodalash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shu bois, tinglash jarayonini maqsadli metodik yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biridir. O'zbekistonlik olimlardan M. Yo'ldoshev, D. Nosirova, S. Asqarova, N. Jo'raeva, hamda rus olimlaridan B. Asafyev, D. Kabalevskiy, V. Medushevskiyning ilmiy tadqiqotlarida musiqani tinglash madaniyatini shakllantirish jarayonlari chuqur o'rganilgan. B. Asafyev “musiqani eshitish” tushunchasini musiqiy tafakkurning markaziy komponenti sifatida ta'riflaydi. D. Kabalevskiy esa musiqani tinglash orqali o'quvchilarda emotsional sezgirlik va obrazli tafakkurni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. O'zbekiston pedagogik tajribalarida esa, tinglash faoliyatini interfaol darslar, musiqiy viktorinalar, audio-analitik mashg'ulotlar, milliy va jahon musiqasi namunalarini tahlil qilish orqali rivojlantirish samarali usul sifatida qo'llanilmoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tinglash kompetensiyasini rivojlantirishda quyidagi metodik yondashuvlar samarali natija beradi:

1. **Interfaol metodlar** – “Musiqiy debat”, “Obrazni top”, “Tahlil zanjiri” kabi mashg'ulotlar orqali talabalar musiqani faol idrok etadilar.

2. **Audio-vizual vositalardan foydalanish** – videodarslar, raqamli nota dasturlari, onlayn kontsert tahlillari talabalarda musiqiy tafakkurni kengaytiradi.

3. **Ijodiy tahlil usuli** – musiqani tinglab, obrazni soʻz, harakat yoki chizma orqali ifodalash talabalarni musiqiy idrok jarayoniga chuqur jalb etadi.

4. **Refleksiya mashgʻulotlari** – har bir tinglashdan soʻng musiqiy asar haqidagi fikrlarni yozma yoki ogʻzaki tarzda tahlil qilish, shaxsiy his-tuygʻularni ifodalash.

Natijalar shuni koʻrsatadiki, tizimli tashkil etilgan tinglash mashgʻulotlari talabalarning:

- musiqiy eshitish qobiliyatini,
- emotsional sezgirligini,
- tahliliy fikrlashini,
- estetik didini sezilarli darajada rivojlantiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, musiqiy pedagogik taʼlim jarayonida tinglash kompetensiyasini takomillashtirish – bu nafaqat musiqiy bilim, balki shaxsiy estetik madaniyatni shakllantirishning muhim omilidir. Zamonaviy metodik yondashuvlar, interfaol va axborot texnologiyalari asosida tashkil etilgan tinglash mashgʻulotlari talabalarning kasbiy mahoratini, musiqiy idrokini va sanʼatga nisbatan ongli munosabatini rivojlantiradi. Kelajakda bu yoʻnalishda musiqiy psixologiya, kognitiv tahlil va sunʼiy intellekt texnologiyalarini integratsiya qilish orqali tinglash kompetensiyasini yanada chuqurroq oʻrganish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva Q. M. Maxsus fanlarni oʻqitishda boʻlajak oʻqituvchilarning kasbiy bilim va koʻnikmalarini shakllantirishning metodik asoslari: Dis: ped. fan nom. - Toshkent, 2006. B. 182.

2. Abdullin E. B. Metodologicheskiy analiz problem muzykal'noy pedagogiki v sisteme vysshego obrazovaniya: Uchebnoe posobie. M. 1990.
3. Raximov B. X. Bo'lajak uqituvchilarda kasbiy-madaniy munosabatlarning shakllanishi: Diss. ped. fan. tnom. - Toshkent. 2002. B. 161
4. Xalilov F. N. Didakticheskie osnovy instrumental'no-ispolnitel'skiy podgotovki budущix uchiteley muzyki: Diss. d-ra ped. nauk. Toshkent. 2006. St. 266.
5. Yuldoshev U.Yu. Milliy maqom asarlari asosida bo'lajak musiqa o'qituvchisining ijodiy tafakkurini rivojlantirish. Ped.fan. falsafa dok. ... diss. – T. 2020. – 148 b.
6. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: Ped. fan. dok. ... dis. avtoref. – T.: 2007. – 47b.
7. Panjiyev Q.B. O'zbek xalq qo'shiqlari vositasida bo'lajak musiqa o'quvchilarini kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish. Ped. fan. dok. .. diss. –T., 2022. - 248 b.
8. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Pedagogical possibilities of organizing music listening activities of future music teachers. *International Journal of Pedagogics*, 5(02), 56-59.
9. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Development of Professional Competence of Future Music Teachers on The Basis of Music Listening Activity. *European International Journal of Pedagogics*, 5(02), 34-37.